

КОЛО ДОТУТОР

06-10 25 641

Бібліотека Центральної Управи Українських
Січових Стрільців.

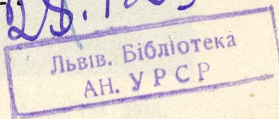
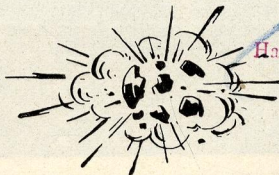
Ч. 3.

ВИСТАВА

Артистичної Горстки і Пресової Кватери

У. С. С.

Національний Музей Львів 1918.

В. ДЗІКОВСЬКИЙ

ВОЄННИЙ ДОПISУВАЧ ЦЕНТРАЛЬНОЇ
УПРАВИ У. С. С.

• КОЛО ПОТУТОР. •

• 13·VIII·-30·IX·

• 1916 •

1917.

Накладом Центральної Управи Українських Січових Стрільців.
З друкарні Адольфа Гольцгавзена у Відні.

T3(24x33)/5-54

дописати

Відбитка з віденського альманаха „Кривавого Року“ на рік 1917, виданого накладом уряду „Загальна Українська Рада“. — Доповнив и зладив до друку Бб.

Один з машинових крісів хор. Черника. Мс. 13/VII - 1916.

Бої коло Потутор.

(Начерк стрілецьких боїв над річками Ценівкою і Золотою Липою в літі і осени 1916 року.)

(Дозволено друкувати пресовим бюро м. і к. міністерства війни.)

По відвороті союзних військ з над Стрипи, обсадили наші стрільці становища в селі Потуторах. Становища йшли горбами понад річку Ценівку: на полудне від Потутор переходили через Золоту Липу, на гору. Там стояли вже Турки.

До Потутор прийшли стрільці ночію з 12-го на 13-го серпня і розтаборилися в полудневій частині села на т. зв. „Куті“. Почували, де хто міг, по хатах, стодолах, оборогах; кому не стало місця, спав на дворі. Ніч була тиха, тепла і місячна.

.
.
.

На другий день під вечір почувись зі сходу перші ворожі стріли. Лучба ...-го полку краєвої

оборони донесла, що Москалі забрали село Летятин і вже машерують на Потутори.

В українськiм легіоні заряджено поготівле.

Чим ближше вечера, стріли ставали частійші. Коло девятої пальба розгорілась на добре. Стріляли вздовж цілої Ценівки, перед Литятинським лісом, залізничним двірцем і далше над рікою Липою.

Ніч проминула досить спокійно. Над раном боротьба розгоріла на ново.

...-ка боронила ліса: під її охороною стрільці копали рови, а місцями скріпляли привезеними ночью дротами.

Від ранку била ворожа артилерія; між стрільцями кількох ранених.

Коло полудня Москалі розбили баталіон ...-го полку. Рештки відступили на той бік Ценівки, сапери висаджують мости. Москалі займають ліс і горби здовж Ценівки. Їх артилерія бє чим раз сильнійше.

Коло першої по полудни Москалі обсаджують залізничий шлях Потутори—Козова.

Стрільці працюють горячково, що лиш сили.

І з хвилию коли Москалі обсадили шлях, ворог почав обстрілювати зі скорострілів і крісів ціле стрілецьке становище; з ровів не можна було вихилити ся.

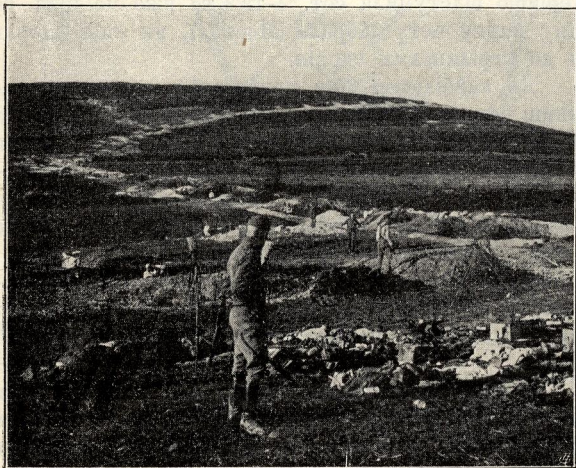
Артилерія бє далше і то дуже влучно. Між стрільцями багато ранених, а двох вбитих. Крім куль раниць ще й каміне.

Під вечір арматний і крісовий огонь змагаєть ся з цілою силою. Найбільше обстрілюють Москалі лїве стрілецьке крило.

По 8. год. вечером почав ся ворожий приступ. Москалі йшли зі села Жовнівки, положеного на лівім березі Ценівки, напроти становищ першого курія. Там був перехід найлекший, бо вузький і терен пригожий до приступу. Напирали на кінець

Дефіляда Українських Січових Стрільців перед командантом
отаманом А. Вариводою. Мс. 1916.

Гора Лисоня, 348 метрів.

лівого крила, місце, де кінчила ся стрілецька, а зачиналась розстрільна сусідного ...-го полку.

Оба полки ділив малий поперечний ярк. Над ярком стояли два малярські скоростріли і часть 4 сотні першого куріня.

Стрільці прийняли Москалів нестримним крісовим огнем. Коби більша часть лівого крила стріляла, то ще може відперли-б. А то стріляло може пів сотні, бо лиш вона мала добрий достріл в ту сторону.

Мимо убийчого огню Москалі допали становищ 4-тої сотні і ...-ки добули їх, вдерли ся в гайок і забрали оба малярські скоростріли. Інші загнались ярком аж на гору і відтам почали обходити цілий перший курінь. Положене було як найгірше—цілому куріневи грозило окружене.

Щоби вратуватись, стрільці мусіли відступити. Першою відступила сот. 4-та і то вже не ціла, бо одну повну чету забрали Москалі, як лиш вдерли ся до стрілецьких окопів.

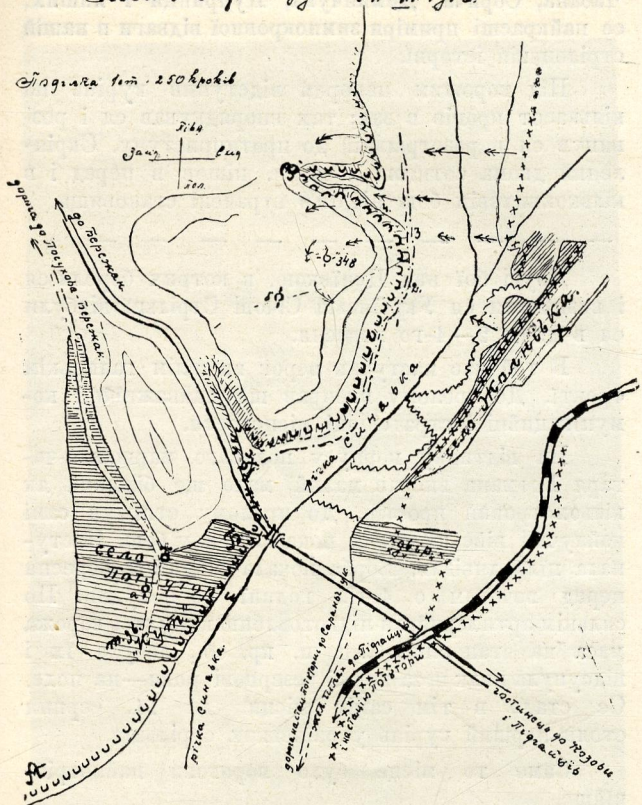
До найбільшої січи прийшло в середині становищ першого куріня, там де стояли два стрілецькі скоростріли. Достріл до ворогів був добрий, а люди від скорострілів найкрасшими цільцями. Ті не допустили до себе ворогів. Скосили майже все, що наступало на них з переду і з прорваного лівого крила. Тимчасом Москалі напали на них з заду і побили кольбами. Обслугу одного скоростріла вибили до ноги; від другого вратувалось трьох з хор. Черником, командантом стрілецьких скорострілів.

Москалі забрали один кріс, другий вратував ся. Ніжки забрав десятник Купринець, цівку, з котрою тікав стрілець Голод, найдено опісля в бараболи.

Тим завзятим опором до послідного не допустили наші скоростріли до цілковитого окруження

План бою з дня 14. III. 1915.

Сингара тем. 250 кроків

А-Б - становища І Куріна
Б-В - " І Куріна.

XXX - стан. Лископодськ

велике X вогоньні заїас в Синьківці.

1, 2, 3, 4 - скоростріли, з того 1, 2 стріл. хар. сермиса
3 і 4 маддрисі

→ стрілки означ. напрям ве
рожного приступу,
а - управа Синьківка
б - І Куріна

куріння. Очайдушність оборонців: Черника, Голода, Чабана, Сорича, Демянчука, Купринця і інших, се найкрасші приміри зимнокровної відваги в нашій стрілецькій історії.

Під ворожим напором відступив курінь на кількасот кроків в зад; там впорядкував ся і розвинув ся в розстрільний до протипроступу. Скріплений двома сотнями ...-х пп. пішов в перед і в кількоххвилевім бою відбив втрачені становища.

— — — — —

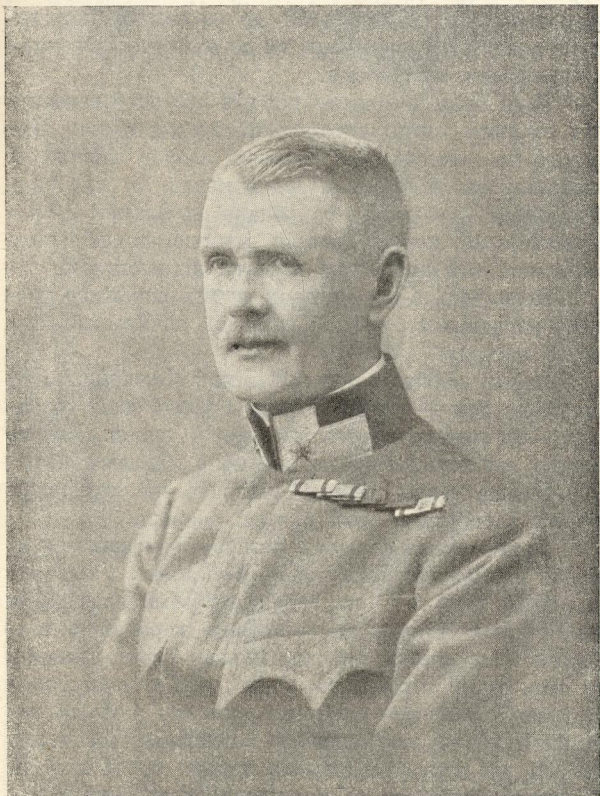
Другі бої над Ценівкою, в котрих бороли ся і визначили ся Українські Січові Стрільці відбули ся в днях 2—4-го вересня.

В той час наступав ворог на цілім галицькім фронті. До пролому вибирав що найважніші комунікаційні і стратегічні місцевости.

На відтинку корпусу полевого маршалка-четаря Гофмана вибрав малий, мало що більший як кільометровий простір. До пролому стягнув самі найлучші війська. Се й показало ся у бою. Наступала ціла дивізія. Борба почала ся дня 2. вересня перед вечером о 4-тій годині по полудни. По сильнім артилерийнім підготовленю кинулась ворожа маса на становища ...-го п. кр. об., добула їх і відсунула полк поза перші резервові рови—на поле. Се стало в тім самім місци, де 14. серпня стояв перший курінь українських стрільців.

Саме то місце було ворогови найпотрібніше.

Долина річки Ценівки в тім місци найвузша і найлекша до переходу; крім того ворог забрав два високі горби 348 і 327 і ліс, де міг збирати резерви. Рівночасно відтинав і займав Потутори, місцевість дуже важну, з огляду на операції проти Бережан і дальшого фронту над Липою.

Антін Варивода, командант українського легіону
в році 1916. О. 8. III. 1916.

Відсунений полк кр. об. намагався кількома приступами відбити становище, але безуспішно. Ворог стягнув до ліса сильні резерви, скріпився скорострілами і готовився до дальшого походу. Наші жовніри обмежилися до оборони і обкопалися під лісом на Лисони.

Таке було положення під ніч з 2. на 3. вересня. Під ту пору стояв український легіон в селі Посухові на відпочинку. Стрільці щойно зійшли зі становищ на Милівці і відпочивали, а властиво працювали при ровах, бо копане охоронних і прохідних ровів, ношене цапків і іншої праці около укріплень чей не можна назвати відпочинком.

Коло год. 6-тої вечером в дни ворожого пролому затрівожено полк і стрільці почали збиратися до відходу.

Перші відійшли сотні Сушка і Мельника. „Ми йдемо до бою — сказав сотник Сушко своїм хлопцям — ми знаємо ворога і йдемо в перед. Ми не знаємо, не повинні знати, що то є обернись!..“

Перша сотня Сушка відійшла на становище під ліс і скріпила полк краєвої оборони.

Друга сотня пішла в резерву і окопалася на північ від дороги Потутори—Бережани.

Цілу ніч з 2-го на 3-го а найбільше над раном 3-го тривав бій між наступаючим ворогом а відділами ...-го полку і сотні Сушка. Ворог пхався, де міг, рвав стрілецьку лівню, вічно наступав і подавався. Видко пробував сил, бо боявся наступати ночью на непевнім і незнанім поземелю.

За час тих боїв змаліла перша сотня від боротьби від досвіта до половини—понайбільше полонив ворог. Москалі полонили тоді сотника Сушка, хорунжого Дорошенка і ще кількох зі стрілецької старшини.

Ранок застав стрілецьку розстрільну під горбом 348; сотня 2-га лежала ще при дорозі, а дві

інші сотні першого куріня і курінь 2-й були в Посухові.

Коло 6-тої год. ранком дістав атаман Лисняк приказ відійти з рештою першого куріня на становище. Коли прийшов на місце, вже і друга сотня йшла розстрільними до бою. Йшла на північ і північний-схід до ліса лівобіч гори 348. На йдучих Мельниківців спрямувала ворожа артилерія пекельний, невидержимий огонь.

Під градом шрапнелевих куль (Москалі стріляли найбільше шрапнелями), клались стрільці як кошені цвіти; хто не впав, йшов дальше витривало... Була година 7-ма, коли перша розстрільна допала ліса, пірвала за собою рештки першої сотні і часть ...-го п. і вдарила на ворога.

Ворог сипав сильним крісовим і скорострільним огнем—але не видержав.

В рукопашнім бою добули стрільці першу резервову лінію і там окопали ся.

Добуте тих становищ було дуже важке і коштувало багатько молодого життя. В лісі, перед згаданими становищами росте низонька чиста смечина. Ворог скривав ся за нею, стріляв доти на стрільців, поки не добули її в завзятім рукопашнім бою.

На правім крилі ліса і на горбах 327 і 348 держить ся ще ворог, та що більше сам напирас і намагаєть ся відтяти тих, що є в лісі від цілої розстрільної.

Отаман Лисняк розвиває проти него 3-ту сотню (Кучабського), сотня скріплена частию куріня ...-го гонведського полку і недобитками ...-ки здержує тих Москалів і сама переходить до приступу. Під сильним огнем ворожої артилерії і скорострілів випирає ворога, добуває шматок становищ в лісі, де лучить ся з Мельниківцями і там обкопуєть ся.

Курінний отаман Семен Іорук. Мс. 1916.

В часі від пів до 8-ої до пів до 9-тої год. сотні відбивають кілька ворожих протиприступів, місцями напірають самі і крок за кроком відбивають забрані землі.

Тимчасом ворог напер на полудне від горба 348, прорвав ся і загрозив з права: почав заходити долиною під тою горою.

Тоді кинено туди 4-ту сотню—Будзиновського. Курінь курінного Горука, котрий стояв в Посухові, дістав приказ йти в злуці з одним курінем угорського полку до протиприступу на сьвіжо загрожене місце, почавши від горба 327-348—і дальше на полудне в напрямі Потутор і ратувати 4. сотню.

Сотня боронила ся по геройськи, а дальше рушила сама на ворога. Перед стрілецькою йшла офіцерська розстрільна: усі четарі і підофіцери. До помочи наспіли два скоростріли хор. Черника, котрий уставив свої скоростріли на голім полі і понад головами наступаючої сотні „синав пекольним огнем на ворога“, як пишеть ся в урядовім звідомленю про перебіг сеї битви.

В завзятім бою стрільці добули склін гори і часть полуднево-східної лнії. Вороги били ся завзято. Котрий втратив кріс—боров ся камінем, різав ножем, а не піддавав ся.

Ціле поле встелило ся нашими і ворожими трупами. З наших впали хорунжий Соколовський і Максимішин, підхорунжий Романишин, Мальований, Алексевич і чимало старших—що найкрасших стрільців.

Коло 9-тої год. почав ся на ново ще сильніший ворожий напір. Ярком попід гору 348 втиснуло ся на зад нашої розстрільної кількадесять Москалів. Туди зайшли майже на зади 1-го куріня, попали на курінну управу, полонили отамана Лисняка, його прибічника, одного сотника та ще кількох стрільців. Один стрілець утік. По дорозі

Пор. Василь Кучабський.

Пор. Роман Сушко.

Чет. Іван Каратницький
† 14-VIII-1916.

Хор. Петро Пасіка
† 2-IX-1916.

Підх. В. Сторожук.
† IX 1916.

Хор. Іван Максимішин.
† 3-IX-1916.

зустрів чету Ясеницького з 2-го куріня, оповів що стало ся. Командант чети Ясеницький поспішив сей-час з відсічю. Ворог, бачучи, що зле, лишив полонених і хотів тікати, та по дорозі наскочив на один стрілецький скоростріл і майже вигинув...

Тимчасом прибув курінь курінного Горука і розвинув ся в розстрільну проти горба 348 і дальше на півд.-захід від тої гори. Ліве крило куріня становила сотня 5-та Дудинського, осередок сотня 7-ма Яримовича, праве крило сотня 6-та Носковського.

Після приказу полкової управи розпочав курінь приступ на простір від горба 327 по горб 348 і дальше на захід від того горба.

Показало ся, що тут ворог сильніший, як в котрім небудь иншій місци. Стрілецька розстрільна була там слабша, а місцями навіть необсаджена. Тут саме напирал ворог найсильніше—хотів проломити стрілецьку лінію, розірвати і виловити.

Супроти того курінний Горук пересунув сотні більше на ліво і заступив дорогу напиралій ворожій масі. Сотня 5-та пересунула ся під горб 327 аж під самі становища Москалів, що находили ся в тій самій лінії.

Відтак заняв становища під Лисонею курінь атамана Лисняка, сотня Яримовича і Носковського заняла становища проти гори 348, а чета Ясеницького (6-тої сотні) у злуці з двома четами ...-го полку обсадила долинку, лівобіч гори 348.

Розвинений в сей спосіб курінь підсунув ся аж під самі рови ворожих становищ на Лисони і на горі 327 і 348. Як се опісля показалось, курінь курінного Горука переважив того дня побіду в нашу користь.

Сотні Дудинського і Яримовича оперували на горі під лісом. В енергічній приступі пірвали з собою цілий мадярський курінь, відкинули ворогів

Курінний О. Лисняк. Мс. 1916.

~~28.12.19~~

Львів. Библиотека

АН УРСР, жовтень
наукова бібліотека

№ 2326

аж на полудневий край ліса на Лисони і криловим огнем (окрилювала сотня Яримовича) приневолити їх до утечі. Стрільці тих сотень вибороли тоді важне операційне становище для наших скорострілів і відбили втрачений Мадярами скоростріл.

В тім бою ранений сотник Дудинський; команду сотні обнімає четар Нагайло.

Часть сотні Носковського боролася на горбі 348. Там проводив хор. Кузьмич. З півтора четою тої сотні держить більше як годину становище на тій горі. Стрільці стріляють, клячучи, або таки на стоячки, бо лежачи не мали дострілу. З погордою смерті і очайдушним завзятем боронить та мала горстка становище і гине—топніє—а не уступає. Паде там хорунж. Кузьмич, геройський оборонець становища.

Чета В. Коссака сотні Носковського (тут брав участь в борбі курінний Горук), відбиває і проганяє Москалів, котрі потуторським гостинцем загнались аж на долинку проти Посухова.

Командант скоростріла підх. Кліщ, який підняв двобій з ворожим скорострілом, поляг поцілений противником в чоло. Він підпомагав сотню Дудинського і причинився дуже до добути і удержання того становища.

Низше на горбах, напроти горба 348 стріляли стрільці зі скорострілів під приказом хор. Черника.

Як я згадав висше, цілий другий курінь підсунувся аж під самі ворожі становища, а місцями прим. на Лисони, добув їх і прогнав ворога з великими для него втратами.

Вершка 348 не могли стрільці здобути. Раз що був дуже сильно обсаджений, що 60 — 100 мали Москалі один скоростріл, друге, що в приступі на гору діставали сильний огонь з ліва з під ліса і з права з потуторського поля.

Супроти того приступ здержано.

Пор. Андрій Мельник.

Сот. Р. Дудинський.

Чет. Остап Коберський.

Хор. Ярослав Кузьмич.
† 2.-IX.-1916.

Підх. Богдан Романишин
† 2.-IX.-1916.

Хор. Юліян Соколовський
† 2.-IX.-1916.

По годині на новий приказ легіонової управи почав курінь Горука в друге приступ на горб 328 і горб 348. Праве крило куріня скріпила одна чета ...-го полку. Але приступ не вдав ся. Курінь відступив на добуті першим разом становища.

По полудни надійшла підмога. Правобіч стрільців долучив ...-й полк Мадярів і заняв необсажені досі становища проти Потутор.

Сотня 5-та лучить ся з сотнями 1-го куріня, а четар Нагайло, заст. сот. Дудинського обіймає команду над тою сотнею.

В лісі на становищах 1-го куріня лютував дальше завзятий бій.

Ворог намагав ся кілька разів перейти до приступу. Стрільці відпирають його, двічі навіть заганняють ся аж під перші рови.

В розгарі боротьби пропадає пор. Мельник, відай ранений попав ся в полон в часі вічної тяганини в перед то в зад. Незабаром по нім тяжко ранені четарі Коберський, Ковалик і Безпалко.

Третю сотню окружують також Москалі, полонять сотника і двох четарів — хорунжого Матчака. Провід сотень обіймають четар Гнатевич і хорунжий Чичкевич.

На підмогу першому куріневи приходить коло полудня сотня — — — і обкопуєть ся в лісі, в запасних ровах за стрілецькою розстрільною.

По полудни бій зтихає. Обі сторони пригтовляють ся до розправи на вечір. Стрільці впорядковують ся.

Розстрільною в лісі проводять тепер четар Добрянський і хор. Чичкевич, хор. Черкавський під командою пор. Будзиновського і курінного Лисняка.

Ніч сходить на менших і більших перестрілках. Ще під вечір прийшло нове скріплене—один баварський полк, децю пізнійше з компанії ...-го пп. і один мадярський баталіон гонведів.

Українські Січові Стрільці у віденських шпиталях:
Хор. Євген Ясеницький, чет. Богдан Гнатевич і сотн. Осип Яре-
мович, ранені під Потуторами 2-IX-1916. Нв. 18-IX-1916. Резер-
вовий шпиталь XVI, Відень, XIII/4, Гігтельдорфська ул. 188.

Стрільці, ранені в боях під Потуторами в вересні 1916,
в віденському шпиталі. Нв. 18-IX-1916.

У вечер пів до 9-тої перегруповано відділи в такий спосіб: праве крило від Потутор заняв батальйон гонведів. Відтак сотня Носковського і сотня Дудинського (сотник Дудинський зістав ранений ще 3/IX. під горбом 327 а провід сотні мав четар Нагайло), дальше 3 компанії ...-го пп. Цілий відтинок від Потутор до горба 327 включно, стояв під приказом курінного С. Горука. Простір від горба 327 і Лисоню заняли четарі Добрянський з Ясеницьким і Чичкевичом, четар Гнатевич, хорунжий Черкавський і сотня — — —, ся послідна в резерві, під проводом четара Сіяка і хор. Кваса. Команду тих відділів обняв Будзиновський як сотник, а отаман Лисняк як курінний.

Над ранком 4/IX. часть німецького війська скріпила ліве стрілецьке крило: 1. курень.

Скоросьвіт мала ціла розстрільна рушити проти ворожих становищ.

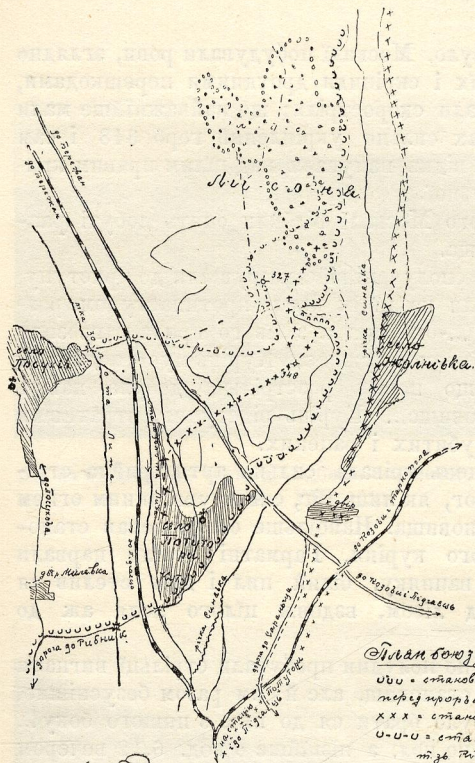
Приступ почав ся між 5-тою й 6-тою рано. По короткім, дуже кровавім бою стрільці добули перші становища і взяли два скоростріли, з того один у спілці з Баварцями. Стрільці йшли з небувалим завзятем і погордою смерти.

„Ми були на французькім фронті“ — говорили німецькі офіцери — „там були дуже завзяті бої, не менші від сих, але там ми йшли муж проти мужа, а тут бють ся чорти проти чортів. З вами варто йти до бою“.

Другий курінь робив приступ пізнійше о год. 6-ій рано. Напрям мав горб 348, точнійше, місце, де стояв перший курінь в дни 14. серпня.

Рівночасно з права йшли гонведи, а з ліва ...-ий пп., Баварці і перший курінь. Та сей приступ не вдав ся, а на невдачу складалось багато причин:

Так, ночію з 3-го на 4-го Москалі дістали сильне скріплене і мали в лінії більше війська чим

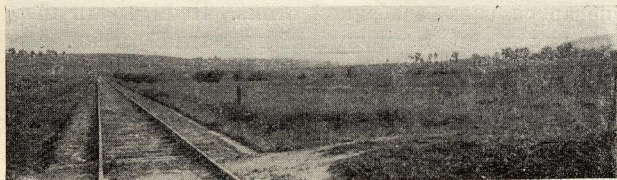
План бою з днів 3-4. IX. 1916.

UUU = станoviща востер дивізія
перед прорванн ліній

XXX = станovi дорогів.

U-U-U = станoviща по прорванню
тієї дивізії

X-X-X = стан дорогів по прорванню
авіа-утор ліній.

Вїзд до Потутор від Бережан. Мс. 5./IX. 1916.

його у нас було. Москалі побудували рови, згідно поглибили їх і скріпили дротяними перешкодами, що 100-х мали скоростріли; що найважніше мали в своїх руках сильно укріплений горб 348 і сам вершок 327, відки панували над цілим правим крилом розстрільної.

Крім того Москалі відбили опять добуті ранком становища.

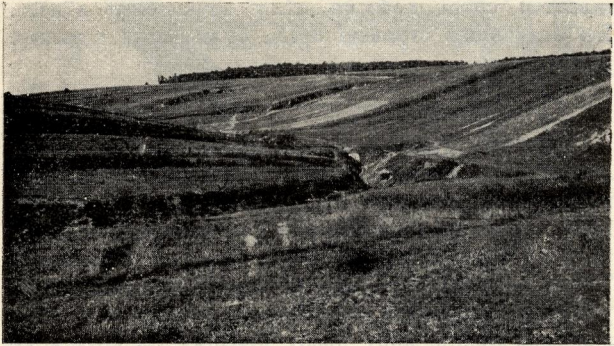
Як лиш сполучені війська рушили до приступу, Москалі пішли на цілім крилі протинастуном, розбили сотню ...-ого пп., а з лівого крила загрозили другому куріневи окруженем. Курінь мусів податись, мимо того, що перша розстрільна добула навіть вороже становище... Курінь відступив, втративши половину в убитих і ранених.

Цілий день тривала сильна артилерийна стрілянина. Ворог, як лиш міг, сипав ураганим огнем на наші становища. Найбільше обстрілював становище першого курія. Гарматні стріли навали цілі зломи вапняку, білий пил і дим стелив ся клубами над лісом, вздовж цілого поля аж до Потутор.

Ще раз по полудни пробували стрільці вигнати Москалів зі становищ, але й сим разом безуспішно.

Треба було брати ся до них з иншого боку!.. О год. 1.25 по пол. а пізнійше о год. 6.12 вечером прийшов телеграфічний приказ: Наша артилерия робити ме т. зв. „фаєріберфаль“, — сейчас по нїм має ціла розстрільна йти в перед. Точно 6.50 почав ся наш барабанний огонь. Наші взяли цілу ворожу лїнію в трикутний гарматний огонь. Артилерия била так сильно, що від диму і полуміни вибухів не було видко ні клаптика ворожого становища. Земля трясла ся від страшних вибухів.

Ціла стрілянина тривала пів години. Із цілої ворожої обсади — як оповідали полонені — лишило ся по 5 до 10 людей зі сотні. Все проче згинуло

Яр на Лисонї, де стрільці відбили полоненого сотн. Лисняка
Мс. VIII. 1916.

По бою на Лисонї. Ор. 4./IX. 1916.

А потім український легіон і всі інші відділи військ пішли до приступу. По короткім, але ще завзятім спорі добули цілу втрачену лінію. Всі становища страчені 3/IX. були назад в наших руках.

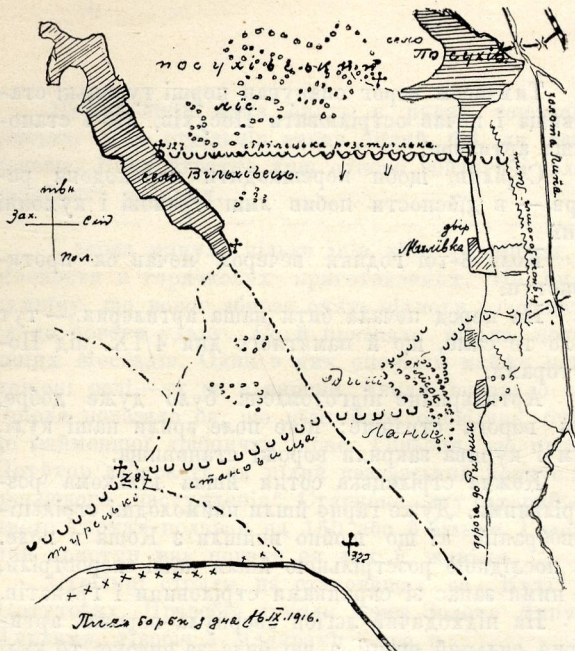
По тих двох невдатних пробах пролому нашої лінії під Бережанами панував хвиловий спокій. Крім перестрілок сторожкий не зайшло нічого поважнішого. Москалі скріпляли свої становища, обкопували ся близше наших ліній, але не зачіпались. Тільки ночами, коли ворожі відділи будували нові укріплення, стріляли наші гармати. Що йно 16-й вересень приніс нову пробу пролому, в котрім не малу ролю відіграв також наш український легіон. Тим разом прорвались Москалі не на наших, але на турецьких становищах, в місци, де наша боева лінія перетинає Золоту Липу. На случай побіди міг ворог відтяти ті війська, котрі боронили Потутор і відкинути нашу лінію на кілька кілометрів в зад, навіть під самі Бережани.

Приступ почав ся як звичайно сильним барабанним огнем. Під охороною гарматного огню пішли Москалі на пробій, зломали слабу турецьку обсаду на Дикім Полі і відкинули її в напрямі Посухів-Вільховець. Небезпека була велика, тим більше, що розбита турецька дивізія не могла видержати напору, а запас ще не надійшов.

Тоді затрівожено ...-ту дивізію. На першу поміч пішов ...-ий п. кр. об., а в українськім легіоні заряджено строге поготівле.

По годині на приказ див. команди вислала легіонова управа офіцерські стежі в напрямі, де кипів бій.

Небавком прийшов новий приказ: відійти до посухівського ліса.

Турецькі вояки. Ор. 20. VIII. 1916.

Тимчасом ворог опанував перші турецькі становища і почав острілювати Посухів, ліс і становища артилерії.

Стріляв, щоби перешкодити переходови резерв — в дійсности побив лиш тренові і кухонні коні.

Коло 6-тої години вечером почав ся проти-приступ.

На перед почала бити наша артилерия, — тут було те саме, що й памятного дня 4/ІХ. під Потуторами.

Артилерийне підготовлене було дуже добре, для ворога страшне; ціле поле зрили наші кулі, дим і курява закрили ворожі становища.

Кожда стрілецька сотня йшла кількома розстрільними. Дуже гарно йшли наймолодші стрільці-новобранці, ті що щойно вийшли з Коша в поле. За послідною розстрільною йшли наші скоростріли, за ними запас зі скринками стріловини і ґранатів.

На підходячий легіон звернула ворожа артилерия сильний огонь, а що била за високо, то кулі розсївали ся далеко і мало що шкодили. Стрільці йшли рідко один від другого на 10 й більше кроків, а розстрільні на віддаль 100—150 м. від себе.

В скорім бігу стрільці донали до першої резервової лінії і пірвали зі собою цілу обсаду тої лінії.

Ліве стрілецьке крило посунуло ся ще дальше в перід, панським садом і корчівником дісталось до ворожих ровів, добуло і окружило російську розстрільну з права. В тім самім часі наперли стрільці в головній лінії, прорвали її і замкнули кілька повних сотень.

Москалі здались. Стрільці взяли тоді до триста люда полону, тількиж взяла ...-ка, котра йшла разом зі стрільцями.

Правобіч стрілецької розстрільної турецький запас витинав російську обсаду.

Перша лінія була опять в руках союзного війська. Для стрільців випав цілий бій як найкрасше. Полк втратив лиш одного вбитого і кільканайцять ранених.

І знова минуло кілька днів нїби спокійних, а дійсности в горячкових приготуваннях. Не було сумніву, що ворог збирає опять підмоги і готується до нового удару. Се й признало кілька полонених Москалів. Один з них оповідав майже пеймовірні речі—як се в першій хвили видавало ся. Опісля показало ся, що ціле його оповідане було до найменшої дрібнички вірне. Говорив, що проти Потутор забираєть ся цілий казказський корпус до рішаючого „наступленія“. Стягнено силу батарей,—число гармат подавав на 150 або й більше. Головний приступ мав почати ся дня 1. жовтня.

Стрільці стояли на становищах на „Куті“ в Потуторах. Правобіч лучили через Золоту Липу з Турками, лівобіч з Мадярами ...-го п.

Цілий „Кут“ се язичок у вилках Золотої Липи і Синявки. Становище дуже небезпечне, бо на случай більшого пролому на Лисуні, ціла його обсада так як би втрачена — коли сейчас не відбилоб ся ворога протинаступом.

Рівнож з полудня, де У. С. С. лучило з полудня з турецькою обсадою, грозила чи мала небезпека. Ворог міг наступити долиною обох рік, а на горі коло Милівки стояв ледви 40—100 м. від турецького становища. На случай сфорсованя того становища ціла обсада Потутор, як я згадав вже в описі бою з дня 16. вересня, могла бути згублена або відкинена на лінію Посухова, або навіть і Бережан.

Весь час до 30 вересня сходяв стрільцям на роботі. В день спали, чистили зброю або працювали в ровах. Дні були гарні і теплі. Ночами

Українці, Німці, Турки на однім фронті. Мс. 31. VIII. 1916.

„Артистична Горстка“ і „Пресова квартира“ при українськiм
 леґіоні в полі. Від лiвого боку читача до правого: Р. Куп-
 чинський, І. Іванець, В. Оробець, В. Дзiковський, Л. Лепкий,
 Т. Мойсеович.

копали землянки (себто мешкальні комнати в землі), поглибляли заводи і прохідні рови, або копали нові рови і скріплювали становища перешкодами.

Тимчасом звіялась буря, яка вибухла на добре дня 30. вересня, згідно почалась ще 29. з вечера.

Дня 29. Москалі почали обстрілювати ся артилерією, значить пробували дострілу. Найбільше стріляли на ...-ий п. — на то саме місце, де вже двічі перервали ся. Як вже на початку згадано, се місце було найкрасше до пролону, бо найвузше на цілій лінії Синявки.

Артилерія була ціле полудне, ночью втихла, але ранком 30. вересня розсипалась ще більше.

Стріляло 30 або й більше батарей. Одні обстрілювали стрільців і Турків на Дикім полі, другі страшним барабаним огнем становища ...-го і ...-го пп. ще інші Посухів і ліс, дорогу до Бережан і самі Бережани. На передмісті Адамівку впало від ранку до 3-тої по полудни. більше 600 ворожих стрілен.

В полудне Москалі прорвали ся на ...-й полк гонв., вилунали його і майже цілий ...-ий пп., — забрали резерву, котра йшла підмогою і відтяли Потутори від Бережан. Одна російська розстрільна пішла на Бережани, друга в долину Золотої Липи і окрилли стрілецькі становища від заходу, Менші ворожі відділи вдерли ся на стрілецькі зади, злучились з окрилюючою розстрільною і замкнули цілий полк нерозривним перстеном,

Ще перед цілковитим оточенням хотіли стрільці відступити і обсадити другі резервові рови, Тоді були-би вратували ся. Але висший приказ рішив не відступати: Держати ся до послідного!.. Не відступати!.. Йде підмога!.. звучав дивізійний приказ.

Стрільці держали ся ще цілої півтора години. Замкнені ворожим перстеном відстрілювали ся і гинули на становищі.

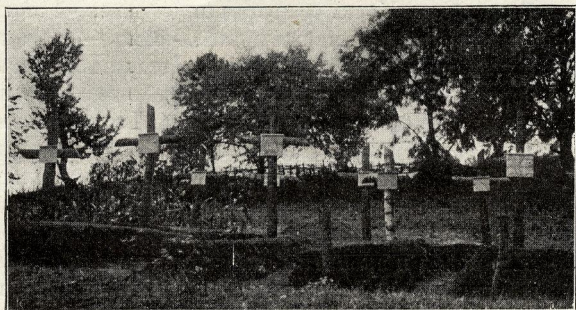
Відеїч не приходила, Москалі виловили її. А що найстрашнійше, не стало набоїв, бо не було дороги їх доставити. Окружаючий ворожий перстінь стїснив ся ще більше... Стрільці бачили себе цілком окруженими.

З тих, що були на становищах, вратували ся лиш полковник А. Варивода, і його прибічник чет. М. Панчак, надто чет. Трух і до двацять стрільців ріжних сотень під проводом чет. Г. Труха. Деко-трі в останній хвили перебили ся, кількох втікло доперва з полону.

Так покінчили ся криваві, стрілецькі, осінні бої під Бережанами.

Розвадів, 18. X. 1916.

Василь Дзійковський.

Хрести на могилах стрільців, що полягли під Потуторами у вересні 1916. Мс. 5. IX. 1916.

УКРАЇНЬСЬКА МИСТЕЦЬКА НАКЛАДНЯ.

Адреса до замовлень: Hauptkasse der Zentralleitung
der ukrainischen Legion, Wien, VIII., Lederergasse 20.

I. Брошури:

1. „Українські Січові Стрільці в Карпатах.“ а) Звичайний папір без оправи по 1'20 К; б) крейдовий папір без оправи по 1'50 К; в) крейдовий папір в оправі 2 К.
2. „Над Золотою Липою.“ а) Звичайний папір без оправи по 1'20 К; б) крейдовий папір без оправи 1'50 К; крейдовий папір в оправі 2 К.
3. „Бої коло Потутор.“ Звичайний папір без справи 0'80 К.
4. „Стрілецький Альманах“ 1917; в оправі 10 К.
5. „Стрілецький Сьпіваник“ з нотами і образцями 3'— К.
6. „Стрілецьким шляхом“, стрілецькі боеві пісні 1914—1916, на 4 голоси 1 50 К.
7. „Стрілецькі пісні“ на фортелян, I. випуск з 20 пісень 2'80 К.
8. Ukrainische Legion 80 с.

II. Листівки:

1. Срібнодруки віденські і берлінські по 25 сот. Видання першої якості:
 1. Похід У. С. С. в дощи, 2. У. С. С. на замку в Варшаві, 3. Престолонаслідник арх. Карло у У. С. С., вид з боку, 4. Арх. Карло у стрільців, вид з переду, 5. Гриць-Коссак з братами, о. Пшенюрським, Буцманюком і Сви-дерським, 6. Сот. В. Дідушок, 7. В. Сви́дерський, 8. Др. Кость Левицький і Мик. Василько, 9. Українська Боева Управа 31./3. 1915, 10. Стежа І. Берегуляка, 11. Стежа попри верби, 12. От. Сень Іорук, 13. Сот. Клим Гутковський, 14. Офіцерський Збір в Вівсю 22./9. 1915, 15. Сот. Роман Дудинський, 16. М. Галушинський, командант У. С. С. в р. 1914, 17. Гриць Коссак, командант У. С. С. в р. 1915—16, 18. Антін Варивода, командант У. С. С. в р. 1916, 19. Франц Кікаль, командант У. С. С. в р. 1916—17, 20. Сот. Зенон Носковський, 21. От. М. Тарнавський, 22. Сот. Осип Букшований, 23. Сот. Осип Яримович, 24. Кошовий Др. Никифор Гірняк, 25. Сот. Теодор Рожанківський, 26. Сот. Іван Коссак, 27. Митрополит Експ. Андрій гр. Шептицький, 28. Президент Др. Кость Левицький, 29. Посол Др. Євген Олесницький, 30. Посол Др. Кирило Трильовський, 31. Хорунжа Олена Степанівна, 32. Хорунжа Софія Галечко, 33. Курінний Василь Дідушок на коні, 34. В стрілецькій закові над Стрипою, 35. Машинний кріс над Золотою Липою, 36. Прапор У. С. С. з обох сторін, 37. Прапорник з прапором У. С. С. 38. А. Мельник зі старшиною своєї сотні, 39. Сот. Др. Омелян Левицький, 40. От. Гриць Коссак на коні.

1986р. 2326
0.96к. РЛ

2. Сині цинкодруки по 10 сот:

1. Сот. Будзиновський зі своєю старшиною, 2. Відзначене хорунжого Яремкевича, 3. Гріб хор. Яремкевича, 4. Виселені, 5. Обоз, 6. Добич по битві під Семиківцями 2 і 3./XI. 1915, 7. Побір обіду, 8. Стежа слідить їздців в поли, 9. Вбиване палів до укріплень, 10. Колане запови на Студинці, 11. Виріб дротяних перепон, 12. Знак Арти-тичної Горстки.

3. Темні цинкодруки по 10 сот:

1. Гора Маківка, 2. Стрілець на варті над Стрипою, 3. Князь Святослав (960—972), 4. Король Данило († 1264), 5. Гетьман Богдан Хмельницький, 6. Гетьман Іван Мазепа.

4. Листівки в красках: За волю України по 20 сот.

5. Листівки білі з синьо-жовтим львом по 10 сот.

6. Полів листівки по 2 сот.

III. Марки стрілецькі, 10 взірців по 2 сот.

IV. Листові заліпки по 2 сот.

V. Відзнаки емалюві по 2 К 50 с.:

1. Лев в проміню з обвідкою; 2. „Не ридай а добувай“; 3. „У. С. С. 1914“ на синім поли.

VI. Відзнаки металеві:

1. Лев в проміню з жовтого металю з обвідкою по 1 К 50 с., 2. з білого металю по 1 К 50 с., 3. шпилька по 80 с., 4. Лев опуклий білий з запинками по 60 с., 5. з дружкой по 80 с.; 5. Урядова відзнака „У. С. С.“ велика, по 2 К 50 с.

VII. Відзнаки целюльові:

1. „З. У. Р. 10/9 1914“ з жовтим львом по 20 с.; 2. „У. С. С.“ з металевою обвідкою по 50 с.; 3. Червоні букви „У. С. С.“ на синьо-жовтім поли по 50 с.

VIII. Відзнаки зі стяжки: Синьо-жовті ковардки по 50 с.

IX. Перстені срібні з емалювим львом і наппсею „Війна 1914—16“ по 4 К

X. Портрети:

Митрополит А. Шептицький, видане „З. У. Р.“ по 6 К.

XI. Збірка 15 укр. відзнак в рамках 20×22 см, по 20 К.

Цінник з дня 1. XI. 1917.

К

КОЛО ЛОТУТОР

